

# La codificació en el procediment

**M. Rosa FERRER i OBIOLS**



En les XIX Jornades de la SAC, dedicades al *Dret andorrà, entre els usos i costums i el codi*, he escollit aquesta matèria perquè entenc que es tracta d'una disciplina del dret que és imprescindible dominar per a qualsevol professional del dret. En conseqüència, he intentat exposar les normes processals civils vigents al Principat d'Andorra que m'han semblat més rellevants, i els mecanismes que operen, de manera succinta i sistemàtica, per concloure la necessitat d'establir un codi de procediment civil.

No he volgut entrar a exposar aspectes processals com les excepcions o els incidents, per raons òbvies d'extensió. I pel que fa a la fase d'al·legacions, proves o escrit de conclusions, m'he limitat a fer un breu apunt, que he procurat no mancat de rigor, en l'apartat dedicat al procediment civil ordinari si bé és vàlid per a tots els procediments. També he obviat intencionadament el procediment d'execució. Finalment, l'ordre de l'exposició dels procediments especials respon, únicament i exclusiva, a un criteri sistemàtic purament subjectiu. Alhora, la base d'aquesta exposició se situa en el treball de postgrau de Dret andorrà que vaig presentar l'any 2007.

## I Introducció

Les normes sobre el procediment civil a Andorra són escasses i disperses atès que no es disposa, avui, d'una codificació. A banda d'algunes referències que es poden trobar en el *Manual Digest* (1748)<sup>1</sup> o en el *Politar* (1763)<sup>2</sup> la primera vegada que s'estableixen regles fixes de procediment, entès com a conjunt de fases successives de l'exercici i compliment de la funció jurisdiccional, és en la instrucció de 24 de gener de 1905 sobre el recurs de revisió. Posteriorment es dictà el Decret de 16 de febrer de 1918 sobre la citació a judici; en data 1 de maig de 1922 el de procediment per a l'administració de Justícia i el d'embargaments preventius el dia 1 de maig de 1922. L'any 1968 es promulgà el Decret sobre el procediment abreujat, que fou derogat pel Decret dels veguers sobre el procediment verbal de mínima quantia, el procediment abreujat, l'execució de resolucions judicials en matèria civil i la intervenció d'advocats en procediments civils, de data 4 de febrer de 1986, avui encara vigent.

Aquesta normativa bàsica en matèria processal civil general, completada per la jurisprudència, ha perdurat intacta fins a l'adopció de la Constitució, el 14 de març de 1993, i la subsegüent promulgació de la Llei transitòria de procediments judicials de data 21 de desembre de 1993. Aquesta llei té per objectiu adaptar els procediments, en general, a la nova organització de l'administració de Justícia sorgida dels principis constitucionals i desenvolupats en la Llei qualificada de la Justícia de 3 de setembre de 1993.

Paral·lelament trobem un seguit de procediments anomenats especials o *sumaris* (arrendaments, matrimoni, adopció i altres formes de protecció del menor desemparat, successions, Registre Civil, marques, drets d'autor, patents, societats mercantils, arranjament judicial i fallida, laboral, ordre judicial de pagament, etc.).

El fet de no disposar d'una llei única que reguli el procés civil com un tot harmònic comporta que els advocats i procuradors, com a col·laboradors de la justícia, hagin de recórrer a diversos textos jurídics –legislació i jurisprudència– a l'hora de plantejar qualsevol acció judicial per la via civil, amb la consegüent inseguretat jurídica que això comporta.

## II Qüestions prèvies

### 1) *Garanties i principis del procés civil*

Abans d'entrar a estudiar cadascun dels procediments generals i especials sembla imprescindible fer un breu apunt sobre les garanties i els principis del procés civil.

L'article 10 de la Constitució reconeix el dret a la jurisdicció, a obtenir-ne una decisió fonamentada en dret i a un procés degut, substanciat per un tribunal imparcial predeterminat per la llei. Alhora, es garanteix a tothom el dret a la defensa i a l'assistència tècnica d'un lletrat, a un judici de durada raonable, a la presumpció d'innocència, a ésser informat de l'acusació, a no confessar-se culpable, a no declarar en contra d'ell mateix, i en els processos penals, al recurs. La llei ha de regular els supòsits en què, per garantir el principi d'igualtat, la justícia ha de ser gratuïta. D'acord amb aquesta norma constitucional fonamental, i per la matèria que aquí es tracta, els principis del procés civil que inspiren l'ordenament jurídic andorrà són el dret a la jurisdicció, el dret a obtenir una resolució fonamentada en dret, a un procés degut, a la defensa i a l'assistència jurídica d'un lletrat, a un judici de durada raonable.

Alhora, l'article 86, apartat 1r. de la Constitució, diu: "Les normes de competència i procediment aplicables a l'administració de Justícia estan reservades a la llei", la qual cosa significa que, a partir de l'entrada en vigor de la Constitució no és possible invocar, com a font del dret processal, els usos i costums processals. (STC 98-1996).

Quant als drets fonamentals que reconeix l'article 10 de la Constitució, especialment en els apartats 1r. i 2n., el Tribunal Constitucional s'ha pronunciat en el sentit que, com que pertanyen al títol II, capítol III, i d'acord amb el que proclama l'article 39.1 de la mateixa Constitució, són drets que vinculen immediatament els poders públics a títol de dret directament aplicable.

El seu contingut, a més, no pot ser limitat per la llei i el protegeixen els tribunals. Per tant, es tracta de drets que operen des de la mateixa Constitució, als quals correspondria al Tribunal Constitucional donar un contingut concret que els fes aplicables als casos específics que se li plantegessin, si no existissin lleis de desenvolupament. Això és així, i precisament en aquest fet rau la naturalesa bàsica dels drets fonamentals. Però, òbviament, no tots els drets fonamentals

assoleixen el mateix grau de concreció constitucional: no és el mateix el dret a la llibertat ideològica, religiosa i de culte, a tall d'exemple, que el dret a la jurisdicció. En el primer cas, la Constitució *configura* el dret; en el segon cas únicament el *prefigura* de manera que requereix, per la seva pròpia identitat, una determinada *configuració legal* per tal d'aconseguir la seva plena eficàcia. Això és el que succeeix amb l'esmentat dret general a la jurisdicció, al procés degut, al dret a la defensa o al dret al recurs en els processos penals.<sup>3</sup>

Pel que fa al principi constitucional del dret a un judici de durada raonable, considero interessant esmentar que la reiterada jurisprudència del Tribunal Constitucional i la doctrina sobre les garanties processals han establert que confereix als òrgans judicials el deure de complir la seva funció jurisdiccional amb la rapidesa que permeti la durada normal dels processos i que s'ha d'interpretar tenint en compte l'article 6 del Conveni europeu dels drets humans.

Així, la sentència del Tribunal Constitucional de data 25 de maig de 2007, recaiguda en el recurs d'empara 2007-2-RE, en el fonament jurídic únic, estableix el següent:

«D'acord amb la doctrina ja assentada en casos anteriors, el Tribunal Constitucional considera que l'article 10 de la Constitució ha d'interpretar-se tenint en compte l'article 6 del Conveni europeu dels drets humans, ja que aquest Conveni forma part de l'ordenament jurídic andorrà, de conformitat amb l'article 3.4 de la Constitució, tot i que no és una norma constitucional i, per tant, no pot ser aplicada per aquest Tribunal tal com es va declarar en el fonament primer de la sentència del 12 de maig del 2000 (causa 2000-3-RE), però sí que val com a element d'interpretació. I, d'altra banda, en altres ocasions, fins i tot, s'ha tingut en compte la jurisprudència sobre l'article 6 esmentat construïda pel Tribunal Europeu dels Drets Humans (p. ex. fonament jurídic tercer de la sentència del 14 de març del 2001, causa 2000-17-RE).

En aquesta sentència, el Tribunal Constitucional va declarar: "El dret a un judici de durada raonable es formula constitucionalment com un concepte jurídic indeterminat, perquè el seu contingut (la durada *raonable* del procés) no està prefixat ni en termes temporals (durada) ni amb cànons precisos i determinats (*raonabilitat de la durada*). Ara bé, com es va dir, aleshores, convé fixar uns criteris generals que, adaptant-se a la peculiaritat del cas concret, han de permetre obtenir aquest judici de *raonabilitat* que la Constitució exigeix per tal d'emparar un bé jurídic consistent en l'obtenció d'una justícia prompta i eficaç. Per a la formulació d'aquests criteris pot ser útil l'abundant i constant jurisprudència del Tribunal Europeu dels Drets Humans sobre la fórmula idèntica de l'article 6 de la Convenció, fórmula que és a l'origen la que va ser utilitzada pel constituent andorrà l'any 1993. Per consegüent, com ja es va apuntar en la sentència esmentada del 2001, hem d'assenyalar que la complexitat de l'assumpte sotmès a judici, la conducta dels litigants i la mateixa actitud dels poders públics, entre els quals la de la Justícia, són els criteris que cal tenir en compte per determinar, en cada cas, si la durada del procés és raonable o no. I s'ha de prendre com a punt de referència tot el procés, des del començament fins a l'acabament (p. ex. STEDH del 29 de maig de 1986)...".

Al costat d'aquests principis constitucionals, trobem uns principis universalment admesos. Els essencials són el principi de dualitat de parts; principi d'audiència i contradicció i el principi d'igualtat processal de les parts. El principis propis del procés civil són el principi d'oportunitat, el principi dispositiu i el principi d'aportació de part. Paral·lelament trobem altres principis com

són el principi de bona fe processal, el principi de lliure valoració de la prova i el principi d'oralitat i escriptura.

El que fou jutge d'apel·lacions i fiscal general, Antoni Sabater i Tomàs, en el seu llibre *Dret Civil d'Andorra* (any 1984), en referir-se als principis processals, diu "Aquests principis jurídics naturals del procés, denominats principis tècnics, vénen predicats per les més diverses resolucions d'alçada que es refereixen al principi d'audiència (ningú no pot ésser condemnat sense ser oït i vençut en judici, sentències del Jutge Delegat d'Apel·lacions del 14 de febrer de 1966, 29 d'abril i 26 de febrer de 1965 (...)) Aquest principi no exigeix que per a condemnar hagi estat materialment oït o llegit, sinó de que no es pugui condemnar ningú sense que hagi tingut vertaderament la possibilitat processal d'al·legar tot allò que pugui convenir-li per a la seva defensa. No sempre que una part manqui de possibilitats d'actuar com la part contrària, podrà dir-se que va ésser condemnada sense ser escoltada; podrà dir-se tan sols que pateix d'indefensió."

I continua exposant que "El principi dispositiu (*nemo iudex sine actore*) (*iudex iudicet secundum allegata et probata partium*) o de justícia pregada, consistent en què el procés no s'iniciï per l'òrgan jurisdiccional, sinó pel subjecte jurídic que pretén obtenir una resolució concreta, la qual ha de guardar congruència amb les pretensions de les parts. Principi d'oficialitat, aquest principi, derivat de l'interès públic, consisteix en què els actes de què es compona el procés i el seu objecte no estan subordinats al poder de disposició de les parts litigants, que no poden establir l'objecte del procés en disposar lliurement d'ell mitjançant el desistiment [...]; principi d'impuls processal [...]; d'eventualitat o preclusió [...]; de concentració (...)[...] i d'economia processal [...]" (p. 69 i 70).

## **2) Els procediments civils. Classificació**

El ja citat jutge d'apel·lacions i fiscal general, Antoni Sabater i Tomàs, diu també en el seu llibre *Dret Civil d'Andorra* (any 1984) que "els Batlles, en els afers civils, procedeixen, segons Bruttails, de dues maneres: per procediment sumari o per procediment normal. Considerant com a procediment sumari l'ordre (en altre temps, manament o senyal) del Batlle, divisió per raó de l'estructura del procés inacceptable, perquè la nota destacada del procediment sumari és la simplificació de tràmits. Com a figures típiques cal esmentar els processos verbals, els monitoris i altres de naturalesa executiva (...). Riberaygua distingeix dues classes de judicis: els particulars i els universals. Entre els primers cita el judici verbal o ordinari, el judici arbitral, els interdictes, terceries i incidents; a aquests procediment cal afegir-hi l'abreujat i l'embargament preventiu; i, dintre dels universals, la suspensió de pagaments."

A efectes pràctics, i seguint la sistemàtica utilitzada en el recull sobre la legislació processal del Principat d'Andorra,<sup>4</sup> he estructurat els procediments civils a Andorra en els següents:

- procediments generals (ordinari, abreujat i mínima quantia),
- procediments especials (establerts per les lleis que regulen la matèria concreta).

## **III Procediment civil general**

### **1) Aspectes genèrics**

#### **a) Citació a judici i rebel·lia del demandat**

La citació per comparèixer a judici es troba regulada en el Decret dels veguers de 16 de febrer

de 1918, en virtut de l'acord adoptat el 10 d'agost de 1917. En aquest decret s'estableix que "...la citació per comparèixer a judici verbal s'ha de fer pel Nunci personalment a l'interessat, advertint-lo que no serà citat una segona vegada, de manera que si no compareix el dia fixat, sense justa causa que ho impedeixi, podrà ser declarat en rebel·lia (article primer). En el suposat cas que el Nunci no trobi a la persona interessada per citar-la personalment, i mentre que aquest es trobi dintre de les Valls, notificarà la citació a qualsevol de les persones de la família de l'interessat, que sigui major d'edat. Cas de no trobar tampoc a cap persona de la família que sigui major d'edat, notificarà la citació al Capità o Desener més immediat, perquè la faci a l'interessat tan prompte com arribi aquest o algun de sa família (article segon). La citació ha de ser feta de manera que quedin sis dies hàbils fins el dia de la compareixença a judici sense comptar ni el dia de la citació ni el dia de la compareixença (article tercer). En cas de trobar-se l'interessat fóra de les Valls, el Nunci en donarà coneixement al batlle a l'efecte de practicar la citació per la via que correspongui (article quatre). Finalment, el Nunci percebrà per a cada citació una pesseta cinquanta cèntims; els Hbles. Srs. batlles observaran i compliran aquesta ordenació i la notificaran al públic en els llocs acostumats com també al M. I. Consell General i Consells de Comú de cada parròquia (article cinquè)".

Com es pot observar, aquest decret ha quedat totalment obsolet als nostres dies. Tanmateix, atès que el principi general que regeix l'emplaçament d'assegurar-se que la demanda arriba al coneixement del demandat, la citació a judici es pot dur a terme mitjançant tres sistemes successius:<sup>5</sup>

- Remissió al domicili del demandat mitjançant correu certificat, telegrama amb confirmació de rebut o qualsevol altre mitjà que permeti deixar constància que la comunicació ha estat rebuda pel seu destinatari.
- Si no consta aquesta recepció s'ha de procedir a l'entrega personal de la demanda en el domicili del demandat o en el seu lloc de treball. El nunci pot deixar la citació a un parent major d'edat, advertint-lo que té l'obligació d'entregar-la al seu destinatari.
- Finalment, si cap de les vies anterior no dóna resultat, es podrà procedir a la notificació per Edictes.

Quant a la citació per edictes, el "lloc acostumat" que estableix el Decret de 1918 ha estat substituït, d'ençà l'any 1989, per la publicació al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra (BOPA). En les citacions a judici en primera instància civil, la Llei transitòria de procediments judicials de 1993, en l'article 39 estableix, per excepció, que "en els procediments civils de mínima quantia i laborals, el demandant adreçarà a la Batllia la demanda amb expressió de la identitat i el domicili de la part demandada. Dintre dels cinc dies del dipòsit, el president de la Batllia dictarà providència designant el batlle que correspongui al qual trametrà la demanda. El batlle citarà la part demandada amb trasllat de la demanda, emplaçant-lo per contestar per la cúria més propera, respectant el que preveu l'article 3 del decret de data 16 de febrer de 1918.

Com a norma general, en els demés procediments contenciosos el demandant s'adreçarà a la Batllia per fer citar a judici a la part demandada amb expressió de la identitat i el domicili d'aquesta i les demés especificacions previstes a l'article 35 de la llei.<sup>6</sup> Dintre dels cinc dies el president dels batlles dictarà providència designant el ponent de la secció civil que correspongui el qual trametrà la petició de citació. El ponent emplaçarà a la part demandant i citarà a la part

demandada perquè compareguin a presentar i escoltar la demanda, respectivament, per la cúria més propera, respectant el que preveu l'article 3 del decret de data 16 de desembre de 1918, sense que no s'hagi de fer les citacions per edictes o per comissió rogatòria."

En conseqüència, com a norma general la citació a judici del demandat és prèvia a la presentació de la demanda i, com a excepció a la norma general trobem els procediments de mínima quantia, laboral, d'embargaments preventius i de tots aquells en què la llei així ho indica.

Si el demandat no compareix, malgrat haver estat degudament citat, és declarat en rebel·lia processal. Això no obstant, no significa que el demandant hagi de vèncer en el judici. En aquest sentit, la sentència del batlle episcopal Josep Torrallardona, de data 17 de desembre de 1982, diu com segueix: "Considerant: que és principi fecundíssim del procés, al qual respon la citació del demandat, que l'organisme judicial no pugui pronunciar la resolució que escaigui, sense la prèvia audiència de les parts (audiatur ex altera pars), per bé que si el demandat no acudeix a la citació judicial, sorgeix la situació d'inactivitat denominada contumàcia o rebel·lia que segons l'opinió de Bruno, recolzada en un text del Digest (Gig., fr. 68, 69 i 70 de judicis, ecc 5-1) no implicava per sí sola el reconeixement del dret que l'actor invocava, puix que si no justificava l'acció que exercitava, la demanda devia ser rebutjada; el demandat *si bonam causam habebit, vincet*; i aquesta és la posició jurídica que contempen les lleis positives dels més diversos països segons les quals la incompareixença del demandat no autoritza a tenir per confessats els fets establerts per l'actor, i per tant no l'alliberen de la justificació de tots els requisits necessaris per estimar si l'acció és o no procedent, puix que es recolzen en la teoria de què la rebel·lia del demandat no significa altra cosa que una renúncia tàcita al seu dret de comparèixer, sense que, per tant, pugui considerar-se'l desobedient, ni modelar les conseqüències de la seva inactivitat sobre aquesta inexacta concepció."

La sentència del jutge delegat d'apel·lacions Antoni Sabater, de 18 de gener de 1973, s'expressa en termes semblants: "Considerant: que la situació de rebel·lia o inèrcia total del defendent en el procés ordinari, no eximeix a l'agent de justificar els elements constitutius de la seva pretensió, almenys els de caràcter essencial, perquè per diverses consideracions que ara no escau especificar, no regeix aquí el sistema d'excessiva severitat contra el rebel -veure contumax-, enèrgicament resumit en l'aforisme que durant llargs anys ressonà en les aules del fòrum de molts països contra contumaces, *omnia jura clamant*; segons el qual s'entenia que els absents i els rebels estaven sempre mancats de raó."

Per altra banda, Paul Ourliac, en la *Jurisprudence civile d'Andorra*, comenta que la no-compareixença en judici (défaut) (...) "... a toujours été très strictement sanctionné par la coutume andorrane ...".<sup>7</sup>

## **b) Dies i hores hàbils**

Totes les actuacions en matèria civil s'han de realitzar en dies i hores hàbils. L'habilitació de dies i hores inhàbils es troba regulat a l'article 42 de la Llei qualificada de la Justícia (setembre 1993) i en l'article 53 de la Llei transitòria de procediments judicials (desembre 1993). Aquesta normativa bàsica postconstitucional va derogar el Decret de data 15 de gener de 1972.

Són feriatos judicials, i per tant inhàbils per a les actuacions judicials, tots els dies del mes d'agost i els compresos entre el 24 de desembre i el 6 de gener de cada any judicial. També

són inhàbils tots els diumenges, dissabtes i els de festa nacional, així com tots els dies festius a efectes laborals d'acord amb el calendari establert cada any pel Govern. L'horari habilitat és de les 9.00 a les 19.00 h. Tanmateix, quan hi hagi causa motivada els batlles podran habilitar els dies inhàbils.

Els terminis es compten a partir de l'endemà de la notificació o publicació de l'acte de què es tracti. Quan es tracti d'anys o mesos es computarà de data a data.

Quant als efectes, en la sentència del jutge delegat d'apel·lacions, d'11 de juny de 1971, es diu que totes les actuacions civils han de practicar-se en dies i hores hàbils sota pena de nul·litat, a menys que per tractar-se de diligències urgents s'hagin d'habilitat dies i hores inhàbils.

### **c) Acte de conciliació**

La doctrina defineix l'acte de conciliació en sentit estricte com la compareixença necessària o facultativa de les parts en un conflicte d'interessos, davant d'una autoritat designada per l'Estat –perquè, en la seva presència, intentin solucionar el conflicte que les separa– regulada per l'ordenament jurídic que atribueix determinats efectes jurídics al que es convingui.

En les conciliacions civils i judicials cal distingir entre la preventiva o preprocesal i la intraprocessal. La distinció es fonamenta en el temps en relació amb la litispèndència; és a dir, si la conciliació s'efectua abans de la litispèndència serà preventiva amb la finalitat d'evitar el procediment, mentre que si s'efectua després, amb la finalitat d'acabar el procés ja començat, serà intraprocessal.<sup>8</sup>

La conciliació preventiva és desconeguda en l'ordenament jurídic andorrà llevat del procediment laboral establert en el Decret de 9 de març de 1974. Tanmateix, un sector de la doctrina i la jurisprudència opinava que es podia considerar suplert pel requeriment anomenat de l'ordre. El que fou jutge delegat d'apel·lacions A. Sabater<sup>9</sup> escriu que en moltes ocasions "... es dóna principi als judicis civils, en primera instància, per mitjà del sistema de l'ordre o manament del batlle. Segons els tractadistes del Dret andorrà, que es recolzen en tot allò que prescriuen les Constitucions de Catalunya (Vol. 1, llib. I, tit. 30, cap. 40), l'anomenat procediment de l'Ordre consisteix en el següent: requeriment que el batlle, a petició de part i sense avís ni diàleg previ, adreça a la persona assenyalada com a responsable d'una transgressió, per tal que, en el moment o termini, i en la forma i condicions que es fixin, faci o ometi un determinat acte; per bé que com s'ha assentat reiteradament per Aute de 22 d'octubre de 1961, sentències 4 de juny de 1963, 14 de febrer de 1966 (...) aquesta Ordre del batlle queda pràcticament concretada a una lloable temptativa de conciliació, a fi d'evitar un plet, aconsellada en diversos passatges del Manual Digest i el Politar, i, en conseqüència, correspon a l'òrgan jurisdiccional cenyir tal institució dintre dels seus discrets límits, sense aplicacions ni interpretacions desorbitades en l'objectiu i abast marcats per una pràctica processal constant i per autoritzada doctrina científica."

Per tant, el procediment d'ordre, que existia abans de promulgar-se la Constitució l'any 1993, venia a suplir la conciliació. Als nostres dies, l'article 42 de la Llei transitòria de procediments judicials de desembre de 1993, estableix clarament que "el procediment de l'ordre judicial regulat pel costum queda derogat". Tanmateix, amb la promulgació de la Llei 16/2006, de 27 d'octubre, del procediment executiu de l'ordre judicial de pagament, sembla que s'hagi volgut reinstaurar de nou aquest procediment per a aquelles deutes de diners líquids, que hagin vençut

i que siguin exigibles, per una quantia no superior a 3.000 €. En l'exposició de motius de la Llei 16/2006 es diu: "...la possibilitat que el creditor tingui accés directament a la via executiva, sense contestació prèvia, està admesa per les legislacions dels països del nostre entorn geogràfic. També existia al Principat d'Andorra amb el procediment de l'ordre del batlle, que si bé estava basat en els usos i costums i era essencialment contractual (les parts pactaven en certs contractes que en cas d'incompliment serien executius per simple ordre del batlle), la jurisprudència s'encarregà de delimitar i de posar-hi limitacions com el fet de precisar que en cas d'oposició a l'ordre calia utilitzar el procés civil ordinari."<sup>10</sup>

En conseqüència podem afirmar que no existeix a Andorra l'acte de conciliació prèvia a la interposició de la demanda, efectuat davant l'autoritat que l'Estat hagi designat, llevat, com s'ha dit, en el procediment laboral que s'exposarà més endavant.

Pel que fa a la conciliació intraprocessal, en aplicació del principi dispositiu en què el litigant és el *dominus litis* (*nemo iudex sine actore*) (*iudex iudicet secundum allegata et probata partium*) o de justícia pregada, que consisteix que el procés no s'iniciï per l'òrgan jurisdiccional, sinó pel subjecte jurídic que pretén obtenir una resolució concreta, com ja s'ha exposat més amunt, les parts poden arribar a un acord extrajudicial –sense intervenció del jutge– i posar fi al procediment, independentment de la fase en què es trobi, per desestiment de les parts o renúncia del demandant. Si l'acord entre les parts litigants s'esdevé davant l'òrgan judicial cal parlar de transacció judicial i no d'acte de conciliació i, en aquest cas, cal que en l'acord que s'assoleixi hi hagi obligacions recíproques o sinaligmàtiques.

## **2) Els procediments civils generals**

### **a) Judici civil verbal ordinari**

El judici civil verbal ordinari es troba recollit en el Decret de l'1 de maig de 1922, anomenat *Procediment per l'administració de justícia* (sic), modificat per la Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1993.

El procés civil ordinari, per raó de la matèria, està destinat a resoldre els litigis civils en tots aquells assumptes en els que una llei expressa no els atribueixi un procediment concret. Podríem dir que té caràcter residual per raó de la matèria. Per raó de la quantia, està destinat a resoldre els assumptes litigiosos per un import superior als 12.000 € (2.000.000 de pessetes diu la llei). La regla general del procediment és l'escriptura i les seves fases s'estructuren en període d'al·legacions, període de prova, conclusions i sentència, susceptible d'apel·lació davant el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra, sala civil.

D'acord amb el Decret de 1922 i la Llei transitòria de procediments judicials de 1993, en l'acte de presentar la demanda, el batlle ponent ha d'exigir al demandant que consignï de forma clara i concreta els fets i els títols en què la fonamenta, així com la quantia litigiosa. A partir d'aquest moment, els litigants podran contestar, replicar i duplicar en la forma acostumada, ja sigui en una o diferents sessions, a elecció del litigant a qui correspongui, i el batlle ponent procurarà que quedin ben clars i definits els termes del debat. En aquesta fase d'al·legacions em sembla interessant citar la sentència del jutge delegat d'apel·lacions C. Obiols, de data 26 de febrer de 1965, que diu el següent: "Considerant: ... el període expositiu està constituït per la demanda, la contestació, la rèplica i la dúplica, amb exclusió conseqüent de la tríplica romana i d'ulteriors



al·legacions, antecedents tots que palesen a bastament que quan el demandat observa una postura passiva i opta per ometre l'oportunitat de contestar la demanda, com ha esdevingut en el judici actual, desapareixen el fonament i la raó del tràmit de rèplica, perquè no hi ha objeccions o excepcions a refutar ni reconvençió a contradir, imposant-se llavors passar directament al període de prova..."

A continuació s'obre el judici a prova en què les parts proposaran els mitjans de prova de què pretenen valer-se. Les proves proposades poden ser documentals, pública o privada, testifical, confessió en judici o pericial. El batlle ponent examina les proves proposades per si les estima pertinents i es procedeix a practicar-les per un període que no ha d'excedir els 30 dies. Tanmateix, aquest termini pot ser prorrogat si les circumstàncies així ho exigeixen, però s'ha de vetllar perquè la pròrroga d'aquest termini no impliqui dilacions no justificades. Si la prova proposada no és pertinent el batlle ponent la refusa.

La reiterada jurisprudència dels tribunals andorrans ha establert que la càrrega de la prova incumbeix el demandant; que correspon provar a aquell que afirma, no a qui nega; que la prova de presumpcions és, per naturalesa, una prova de caràcter subsidiari, utilitzable solament quan els fets no poden ser demostrats mitjançant proves directes; que el jutge pot intervenir en la pràctica de proves mitjançant diligències per millor proveir, però aquesta iniciativa, de caràcter excepcional, cal dirigir-la sempre a la demostració de fets adduïts per les parts, no a d'altres no al·legats per aquestes (sentència del jutjat d'apel·lacions de 12 de febrer de 1974). Esmentaré també la sentència del jutge d'apel·lacions C. Obiols, de 18 de setembre de 1965, que estableix que cada part ha d'afirmar i provar les dades i pressupostos de les normes que li són favorables. Finalment, em sembla adequat esmentar la sentència del Tribunal Constitucional, dictada en la causa 2003-10-RE, número de registre 290-2003, de 12 de novembre del 2003: "...d'altra banda, cal recordar que l'apreciació de la prova pertany al poder sobirà dels jutges de fons...". Practicada la prova, si els dos litigants o algun d'ells vol informar de paraula o per escrit sobre el resultat de la prova, el batlle ponent ho ha d'acceptar. El batlle ponent pot, si ho considera oportú i per millor proveir, acordar les diligències que estimi convenients per aclarir qualsevol fet que quedi dubtós i després de practicades, la secció civil dicta sentència. S'ha de tenir present que a la pràctica, abans de pronunciar Sentència i pel que fa a l'informe de paraula o escrita dels litigants, el batlle ponent emplaça les parts perquè formulin els respectius escrits de conclusions. Pel que fa a l'escrit de conclusions, en la sentència del jutge delegat d'apel·lacions, C. Obiols, de 4 de setembre de 1956, es diu que "... l'escrit de Conclusions no pot involucrar diverses consideracions fàctiques i jurídiques sobre l'assumpte en litigi, evidentment pròpies del període d'al·legacions, constituït, segons l'article primer del mateix Decret, per la demanda, contestació, rèplica i dúplica, el que implica que a l'empara d'una excessiva elasticitat i d'una generosa tolerància s'ha produït una ingerència i dispersió d'elements expositius, amb infracció del citat text legal i oblit del principi de preclusió..."

Les sentències dictades per la secció civil són apel·lables a ambdós efectes. L'apel·lació se substància pel procediment previst a la Llei transitòria de procediments judicials de 1993.<sup>11</sup>

Presentada l'apel·lació, el ponent emplaça les parts perquè compareguin davant el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra per formalitzar el recurs en el termini de quinze dies i remet els autes originals al Tribunal Superior de Justícia d'Andorra.

Una vegada assignat el recurs a la sala civil i nomenat el ponent, el president de la sala verifica les condicions d'admissibilitat formal del recurs a la vista de la proposta del ponent. Si el recurs no és admissible ho declararà. Si ho és, es pronuncia sobre l'admissió a ambdós efectes o a un sol efecte, condicionant en aquest darrer cas l'execució provisional a la prestació de caució suficient per part d'aquell en profit de qui s'executi la resolució, i emplaça la part recurrent perquè, en el termini de tretze dies hàbils, adreci les seves conclusions al tribunal en tants exemplars com parts hi hagi en el procediment, més tres.

Dins els tretze dies següents a la notificació del pronunciament sobre l'admissió del recurs a un efecte, la part contra qui s'hagi d'executar la resolució podrà fer recurs de reposició davant la sala civil. Es donarà trasllat del recurs a l'altra part que podrà contestar dintre del termini de tretze dies, i la sala, a la vista de la proposta del ponent, dictarà aute definitiu.

Si dintre del termini acordat la part recurrent no formula conclusions, s'entendrà que ha desistit del seu recurs i es declararà el recurs desert. Si hi ha pluralitat de recurrents, el desestiment d'un d'ells per manca de presentació de conclusions dins del termini no perjudicarà els altres recursos.

Els recursos interposats condicionalment, pel cas que les altres parts facin a llur torn recurs, es consideraran desistits si, en el termini hàbil de recórrer, cap altra part no n'ha formulat o no n'ha formulat la part al recurs de la qual el recurrent ha condicionat el seu.

El ponent comunicarà les conclusions del recurrent a les altres parts en el termini de cinc dies d'acabar el termini per formular conclusions, les quals disposaran d'altre termini de tretze dies hàbils per contestar les conclusions.

En el tràmit d'apel·lació no s'admet la pràctica de proves noves. No obstant això, el ponent pot ordenar la pràctica de les proves que hagin estat denegades en la instància a *quo* en cas que la considerés pertinent, que s'hagués fet, oportunament, la protesta, i que s'hagués interessat la seva pràctica davant el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra. També podrà ordenar proves per a millor proveir i aquelles a instància de part que hagués estat impossible practicar en instàncies anteriors. En aquests casos, dins els cinc dies següents a la pràctica d'aquestes proves, es donarà trasllat del resultat a totes les parts.

Formulades les respectives conclusions i les contestes o, eventualment, practicades o denegades les proves interessades per les parts, el magistrat ponent emplaçarà les parts per a la vista oral. A la vista oral, els advocats de cada part informaran oralment al tribunal. La part no recurrent o que hagi desistit en el seu recurs, només podrà informar en contestació als informes orals dels recurrents. La no-presència en la vista oral d'una de les parts recurrents o recorregudes no serà obstacle perquè la causa sigui concloa i el tribunal passi a deliberar.

Les deliberacions es fan sobre la proposta de sentència del ponent. La decisió es pren per majoria de vots, dins els trenta dies següents a la vista oral, i serà redactada pel ponent i signada per tots els magistrats de la sala.

La sentència es notifica a les parts dins els 13 dies següents del seu pronunciament. Dins els cinc dies següents es remet còpia autèntica, juntament amb els autes, al tribunal a *quo*.

## **b) Judici civil abreujat**

El procediment civil abreujat es regula per primera vegada a Andorra l'any 1968. El Decret de

22 de novembre de 1968, dels veguers reunits en corts, va establir un procediment més senzill per a aquelles qüestions que, per la seva simplicitat o pel seu escàs contingut econòmic o per ser purament incidentals, podien decidir-se en un procediment menys dilatat (abreujat com el seu nom indica) que el que s'establí en el Decret de 1922.

S'havien de ventilar pel procediment abreujat tots els assumptes de caràcter civil la quantia dels quals o valor econòmic de la pretensió no ultrapassés les 100.000 ptes. (600 €), així com les pretensions purament incidentals.

Aquest decret fou modificat pel Decret de 4 de febrer de 1986, que entrà en vigor el 10 de febrer del mateix any. En l'actualitat, el procediment civil abreujat es troba regulat en aquest decret de 1986 i per la Llei transitòria de procediments judicials de 21 desembre de 1993.

El decret de 1986 limitava els assumptes que s'havien de tramitar pel procediment abreujat a aquells en els quals la quantia era superior a 100.000 ptes. (600 €) però que no excedien de 1.000.000 ptes. (6.000 €). Alhora, per raó de la matèria, s'havien de substanciar per aquest procediment els litigis de caràcter civil en matèria d'arrendaments urbans, arrendaments rústics, interdictes i terceries. Es continuava mantenint aquest procediment per les pretensions incidentals amb independència de la quantia.

La Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1993 (art. 86) ha modificat el Decret de 1986 en el sentit que "tots els procediments civils de quantia superior a 200.000 € (1.200 €) i que no excedeixi de 2.000.000 de PTA (12.000 €), o els seus respectius contravalors en altra moneda, així com els procediments interdictals, de terceria i tota mena d'incidentals en els procediments civils ..." s'han de substanciar per les normes del procediment abreujat. La llei de 1993 exclou d'aquest procediment les causes relatives a arrendaments rústics i urbans perquè el mateix any 1993 (setembre) es promulgà la Llei d'arrendaments de finques urbanes que regula un procediment especial, sumari, per aquesta matèria com s'exposarà més endavant.

Assentades les causes que han de ser tramitades pel procediment abreujat, per raó de la quantia o per raó de la matèria, cal assenyalar que, a la pràctica, els únics tràmits que s'exclouen del procediment ordinari previst en el Decret de 1922 són el de rèplica i dúplica en la fase d'al·legacions. Quant als terminis, es fixa el termini de 8 dies (enlloc dels 13 del procediment ordinari) per evacuar el tràmit de contesta a la demanda i, si és el cas, de contesta a la reconvençió; així com per al tràmit de conclusions. S'escurça el judici de proves a 25 dies (enlloc dels 30 del judici ordinari) i s'estableix un termini de 45 dies perquè el batlle dicti Sentència.

D'acord amb l'article 49.3 de la Llei qualificada de la Justícia, de 3 de setembre de 1993, les causes que s'han de substanciar pel procediment abreujat són jutjades per un sol batlle, que actua com a tribunal unipersonal.

El procediment s'inicia per la citació a judici del demandat, tal com s'ha exposat més amunt en l'apartat dedicat a la citació. El president de la Batllia assigna la causa al batlle que correspongui per torn, que emplaça les parts perquè el demandat presenti la demanda i se'n lliuri còpia al demandat. Presentada la demanda, amb els documents i còpies, se'n dóna trasllat amb lliurament de còpies al demandat perquè contesti dins el termini de 8 dies. Quan siguin dos o més els demandats, hauran de contestar la demanda, junts o separatament, ambdós, dins el termini fixat de 8 dies. Si una vegada fet l'emplaçament del demandat amb la corresponent citació, aquest no compareix dins el termini fixat, podrà ser declarat en rebel·lia a instància de l'agent i donar-se per contestada

la demanda, per la qual cosa seguirà el judici el curs corresponent. Si durant el curs del judici compareix el demandat serà estimat com a part, sense retrotreure el procediment, i continuarà el curs del procés en l'estat en què es trobi (principi de preclusió).

Si el demandat, comparegut dins el termini dels vuit dies, entengués que no procedeix seguir el judici pel procediment abreujat, podrà fer l'al·legació corresponent i exclusivament sobre aquesta qüestió, sense contestar el fons de la demanda. El batlle convocarà ambdues parts perquè compareguin per un termini màxim de 8 dies, amb la finalitat que es posin d'acord respecte de la classe de judici que hagi de seguir-se.

Si les parts no es posen d'acord sobre la classe de judici a seguir, el batlle, dins el termini de 8 dies, decidirà mitjançant aute el que estimi procedent.

Contra l'aute en què es declari que correspon el judici ordinari no es donarà recurs de cap mena. El batlle trametrà immediatament la causa a la secció civil del Tribunal de Batlles, davant del qual emplaçarà les parts perquè es personin a efectes de seguir el judici segons les normes de procediment ordinari.

Contra l'aute en què es declari que correspon el procediment abreujat es preveu solament la manifestació de protesta perquè sigui decidida, en el seu cas, al resoldre l'assumpte principal en tràmit de recurs davant el Tribunal Superior de Justícia.

Una vegada contestada la demanda o la reconvenció, en el seu cas, el batlle obrirà el judici a prova pel termini de 25 dies, que es distribuïran com segueix: els primers 10 dies per proposar la prova i els 15 dies restants per practicar-la.

Si el batlle entengués que alguna de les proves proposades és impertinent, la refusarà. Contra aquest acord no hi ha recurs i només podrà formular-se la protesta de la part afectada a fi que pugui ser tinguda en compte, en cas d'apel·lació, pel tribunal corresponent. El batlle, quan estimi insuficient la prova pericial proposada, podrà designar d'ofici un perit idoni sense possibilitat de recurs contra aquesta decisió.

Totes les qüestions incidentals que es proposin en la contestació a la demanda, excepte la que fa referència a la classe de judici a seguir, sobre la quantia, seran resoltes pel batlle en la sentència definitiva però el batlle resoldrà amb prioritat, en la sentència, les excepcions que puguin obstaculitzar el pronunciament de fons.

Practicada la prova proposada o transcorregut el termini a que fa referència el termini previst en la llei per a la seva pràctica, es donarà vista dels autes a les parts durant el termini comú de 8 dies perquè puguin formular escrit de conclusions. Transcorregut aquest termini, el batlle dicta sentència en els 45 dies següents. Tanmateix, el batlle, abans de dictar sentència, podrà acordar per millor proveir que es practiqui qualsevol diligència de prova, en un termini que no excedeixi de 15 dies. Aquest termini pot ser prorrogat per resolució motivada del batlle.

No repetiré aquí tot el que ja he comentat en referir-me al procediment civil ordinari pel que fa a la fase d'al·legacions, fase de prova i la fase de conclusions. Només assenyalar que totes les consideracions fetes anteriorment són aplicables en el procediment abreujat.

Les sentències dictades en aquest procediment són apel·lables a ambdós efectes. Presentada l'apel·lació el batlle emplaça a les parts perquè compareguin davant del Tribunal Superior de Justícia d'Andorra per formalitzar el recurs en el termini de 15 dies i remetrà els autes originals al propi Tribunal Superior.

El procediment davant el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra se substancia de forma idèntica que en els recursos d'apel·lació contra les sentències dictades pel Tribunal de Batlles, secció civil, en el marc d'un procediment civil ordinari.

### **c) Judici civil de mínima quantia**

En el mateix Decret de 1986 que regulava el procediment civil abreujat es va crear el que s'anomenà *Procediment verbal de mínima quantia*. La comissió de reforma de la justícia que s'havia creat en aquella època va proposar que aquestes disposicions, conjuntament amb l'execució de resolucions judicials en matèria civil i la intervenció d'advocats en els procediments civils, fossin promulgades en un sol acte, proposta que fou acceptada per part dels veguers.

En l'exposició de motius d'aquell decret, i pel que fa al procediment de mínima quantia, es deia que s'havia "intentat establir un procediment simple que sigui canal adequat per a les reclamacions de petites quantitats i que eviti les despeses d'un procediment complex que faria inoperants aquelles reclamacions". El procediment establert pel Decret de 1986 també ha estat objecte de modificació per la Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1986.

Aquest procediment s'estableix únicament i exclusiva pels afers, la quantia dels quals no excedeixi les 200.000 ptes. (1.200 €). Aquesta quantitat fou augmentada per la Llei transitòria de procediments judicials ja que amb anterioritat la quantia era de 100.000 ptes. (600 €). En conseqüència, es tracta d'un procediment per raó de la quantia (inferior a 1.200 €).

Cal destacar també que a l'inici, la voluntat dels veguers i com el títol del decret ho indica, era que es pogués tractar d'un procediment verbal; és a dir, que prevalgués l'oralitat. Així es desprèn de tot l'articulat ja que preveu la utilització de la paraula per part dels litigants en totes les fases del procediment. Aquesta possibilitat de formular verbalment qualsevol pretensió en les diferents fases d'aquest procediment va desaparèixer amb la promulgació de la Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1993 que estableix que la demanda s'ha de formular per escrit (art. 84 LITPJ).

En aquest tipus de procediment no s'ha de presentar la demanda de citació a judici, sinó que aquesta, a la pràctica, es fa en el marc de la demanda principal. Així, el procediment s'inicia mitjançant la compareixença del demandat davant la Batllia on formuls per escrit la seva demanda. Acte seguit, el president de la Batllia designa el batlle a qui correspon el coneixement de la causa, d'acord amb el que disposa l'article 39 de la Llei transitòria de procediments judicials. El batlle designat cita les parts a judici. En la citació al demandat s'acompanya còpia de la demanda i s'adverteix les parts que han de compareixer a l'acte del judici amb els mitjans de prova de que puguin valer-se.

En l'acte del judici es dóna lectura a la pretensió del demandant que és contestada immediatament, verbalment o per escrit, pel demandat. Si aquest darrer formula reconvençió li serà admesa excepte si és per quantia superior a 600 €. <sup>12</sup> En aquest cas es reservarà a l'interessat el dret de fer valer la seva acció en el procediment que s'escaigui.

Totes les qüestions incidentals són resoltes en la Sentència del batlle. Si es planteja qüestió sobre la quantia és el propi batlle que decideix després d'escoltar les parts. Contra la decisió del batlle de declarar-se competent no hi ha cap recurs d'apel·lació, mentre que és possible recórrer contra la decisió del batlle de declarar-se incompetent.

Si el demandat no compareix se'l tindrà per desistit i se li imposarà el pagament de les despeses judicials. Si la incompareixença és del demandat, aquest serà declarat en rebel·lia i seguirà el procediment pels seus tràmits.

En el mateix acte del judici, que s'ha de celebrar en el termini més breu possible, es practicaran les proves proposades per les parts que el batlle declari pertinents. El Secretari estendrà acta de tot l'actuat.

El batlle dictarà sentència en el termini de 30 dies. La sentència només serà apel·lable davant el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra, quan la quantia del litigi sigui superior a 100.000 pessetes (600 €).

Pel que fa al procediment a seguir en el recurs d'apel·lació contra les sentències dictades en el marc del procediment de mínima quantia quan són superiors a 100.000 ptes. (600 €), la llei no diu absolutament res, és a dir, no fa cap remissió expressa al procediment comú establert en els articles 70 a 76 de la Llei transitòria de procediments judicials de 1993, ni tampoc n'estableix cap de més simplificat. En conseqüència s'ha d'entendre, i així es fa a la pràctica, que el procediment a seguir en aquest tipus de recursos és el mateix que s'utilitza per als recursos contra les sentències dictades en el marc d'un procediment ordinari o un procediment abreujat. Convé assenyalar que la llei vigent tampoc esmenta els terminis que es fixen per a les diferents fases processals ja que sempre es fa referència a "el termini més breu possible" o la immediatesa, amb la sola excepció del termini per a dictar sentència que es fixa en 30 dies.

## **IV Procediments especials**

### **1) Arrendaments urbans**

Els assumptes relatius als conflictes en matèria d'arrendaments urbans es resolien pel procediment civil ordinari fins a l'any 1986. A partir de la promulgació del Decret de febrer de 1986 i fins a l'adopció de la Llei d'arrendaments de finques urbanes, de 3 de setembre de 1993, les accions que s'exercitaven per resoldre les relacions arrendatícies s'havien de substanciar pel procediment civil abreujat. Amb la Llei d'arrendaments de l'any 1993 s'establí un procediment, que s'anomenà sumari, per resoldre les accions que s'exercitessin en els conflictes derivats de les relacions arrendatícies en habitatge o locals de negoci. Era de caràcter provisional mentre no s'establís un procediment abreujat i urgent. Aquest procediment es trobava regulat en les disposicions transitòries de la llei.

Aquesta llei fou modificada en la seva totalitat per la Llei d'arrendaments de finques urbanes de 30 de juny de 1999. En l'actualitat, la disposició addicional segona del Decret legislatiu del 26-03-2014 de publicació del text refós de la Llei d'arrendaments de finques urbanes, del 30 de juny de 1999, estableix el procediment per instar les accions que s'exerceixen amb l'objecte de resoldre els litigis, les relacions i les obligacions que deriven dels contractes d'arrendament, amb independència de llur quantia econòmica.

### **2) Propietat horitzontal**

La Llei 12/2004, del 30 de juny, de propietat horitzontal, modificada per la Llei 25/2008, del 20 de novembre, regula, en l'article 34, un procediment especial per a la reclamació dels deutes comunitaris (vegeu article 34 i disposició transitòria quarta del Decret legislatiu del 7-1-2009 de

publicació del text refós de l'articulat i de les disposicions transitòries de la Llei 12/2004, del 30 de juny, de propietat horitzontal, modificada per la Llei 25/2008, del 20 de novembre.

### **3) Successions**

El dret successori del Principat d'Andorra es troba regulat en el dret català anterior al Decret de Nova Planta i pel dret romà. A. Sabater<sup>13</sup> assenyala "La doctrina dels autors, a la que s'ha de reconèixer força de llei quan és unànime i admesa pels Tribunals, avala, que les regles aplicables a la successió *ab intestat*, són les contingudes en la Novel·la 118 de Justinià (*collatio* 9, tit. I) *De heereditibus ab intestato venientibus*, i en la 127 (*collatio*, 9, tit. 10) *Ut fratibus filii succedant*, i també en *Dig. unde vir et uxor, lib. 38 II i C. Eodem VI, 18* perquè el dret català no té regles en especial a l'efecte i va ésser aquesta la norma que s'aplicà a Catalunya fins la Llei de Mostrencos de 16 de maig de 1835..."<sup>14</sup>

No és fins a la promulgació de la Llei relativa al dret successori del Principat, de 31 de juliol de 1989, que s'introdueixen certes modificacions per adequar el nostre sistema successori "en aquells punts en què més fortament es manifesta l'evolució social", com diu la mateixa Exposició de motius.

Tanmateix, als efectes processals, objecte d'aquest treball, només direm que les causes en què sorgeixin discrepàncies i en què les parts hagin de cercar la tutela dels tribunals, en matèria successòria se substanciaran pel procediment civil ordinari.

En les causes en què s'hagi de recórrer a la successió legal o abintestada, s'estarà al procediment establert per a la jurisdicció voluntària.

### **4) Declaració judicial de mort**

La mateixa Llei de reforma del dret de successions, de data 31 de juliol de 1989, va dedicar un capítol a la figura de la declaració judicial de mort dels absents o desapareguts quan concorren determinades circumstàncies que permetin presumir aquell fet, i als sols efectes de l'obertura de la seva successió.

Quan una persona hagi desaparegut del seu domicili o del darrer lloc conegut de residència, sense que se n'hagin tingut més notícies, podrà instar-se'n la declaració judicial de mort si concorre alguna de les circumstàncies següents: a) que hagin transcorregut quinze anys des de la data de la desaparició o d'aquella en què se'n tingueren les darreres notícies; b) que hagin transcorregut cinc anys des de la data de la desaparició quan, en el moment de la declaració, el desaparegut hagués complert ja l'edat de 85 anys; c) que hagin transcorregut cinc anys des de la data de la desaparició, si aquesta hagués tingut lloc en circumstàncies de perill greu per a la vida.

La declaració judicial de mort del desaparegut obrirà la seva successió, testamentària o intestada, segons procedeixi. Alhora, expressarà la data a partir de la qual es presumeix ocorreguda la mort, salvada prova en contrari.

El procediment pel qual es substancia és el de la jurisdicció voluntària que, com s'ha dit, no té una regulació específica a Andorra si bé és admès per la jurisprudència.

### **5) Incapacitació**

El procediment d'incapacitació es troba regulat en una llei de l'any 2004. Concretament es

tracta de la Llei 15/2004, del 3 de novembre, qualificada d'incapacitació i organismes tutelars (vegeu Decret legislatiu del 26-02-2014, de publicació del text refós de la Llei 15/2004), del 3 de novembre, qualificada d'incapacitació i organismes tutelars.

Aquesta llei va néixer amb la vocació de cobrir les mancances de la legislació andorrana en la regulació d'aquesta matèria i, d'acord amb la pròpia exposició de motius, s'adreça al col·lectiu que pateix alguna discapacitat i, també d'altres, com per exemple les persones amb problemes greus de salut mental o la gent gran amb trastorns psiquiàtrics i que pateixen processos cerebrals degeneratius importants, que són igualment mereixedores de mesures de protecció i de solidaritat social.

En els aspectes processals interessa destacar la necessitat que es facin determinades proves, així com les concessions que es fan al principi de la investigació oficial amb la finalitat d'obtenir el coneixement de la veritat real en un tema tan delicat. S'imposa també que la sentència que decreta la incapacitat determini el grau i les limitacions.

### **6) Laboral**

El procediment laboral es troba regulat en el Decret dels veguers, reunits en Corts, de 9 de març de 1974, modificat per la Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1993 (arts. 205 i ss).

El decret de 1974 tenia per objecte establir el procediment mitjançant el qual es podien exercir les accions que establia la llei sobre el contracte de treball de la mateixa data. El decret fou derogat per la Llei 8/2003, sobre el contracte de treball. L'objectiu era establir un procediment simple i breu, poc formalista, que permetés al jutgador, fins i tot amb les proves que d'ofici pogués practicar, esbrinar en el possible aquella veritat objectiva sobre la qual s'ha d'aplicar la norma laboral. En el procediment s'establia la possibilitat de conciliació prèvia davant la Batllia. Aquesta llei fou derogada per la Llei 35/2008, del Codi de relacions laborals, en què desapareix la conciliació prèvia.

### **7) Cessació de pagaments i fallida**

La cessació de pagaments i fallida es troba regulada en el Decret de 4 d'octubre de 1969, modificat per la Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1993 (art. 195 i s.).

### **8) Ordre judicial de pagament**

L'ordre judicial de pagament és un procediment que s'estableix per Llei l'any 2006 i entrat en vigor el 23 de novembre de 2006. Aquest procediment té com a fonament l'obtenció del cobrament d'una quantitat de diner (no superior a 3.000 €) que es deu i a l'existència d'un document d'aparença jurídica, en alguns supòsits no indubitada però suficient i en altres legalment protegit. D'ençà l'any 1993, en què va desaparèixer el procediment d'ordre del batlle establert pel costum, les reclamacions de quantitat s'havien de formular totes pels procediments ordinari, abreujat o mínima quantia. Amb la promulgació de la Llei 16/2006, del 27 d'octubre, del procediment executiu de l'ordre judicial de pagament s'estableix un procediment en el que el creditor té la possibilitat d'accedir directament a la via executiva, sense menystenir, però, els drets fonamentals continguts a la Constitució, especialment el dret a la defensa i a un procés degut.



### 9) Embargament preventiu

L'embargament preventiu és una mesura cautelar prevista per assegurar l'efectivitat del procés i de la possible sentència estimatòria que hagi de recaure. A Andorra, està regulat en el Decret de l'1 de maig de 1922, dels veguers i del jutge d'apel·lacions.

Els fonaments per a l'adopció de l'embargament preventiu són el *fumus boni iuris*, *periculum in mora*, *caució* i *pendència simultània o posterior d'un judici*.

Quant al *fumus boni iuris*, es tracta d'un contingut probatori que prima facie, sense constituir un element de prova del fons del plet, sigui suficient per estructurar-lo. (Aute del Tribunal Superior de Justícia del Principat d'Andorra 2 de febrer de 1995, núm. 423.) La finalitat del títol acreditatiu del deute és la de provar, no només l'existència d'un dret sinó l'aparença d'un dret o principi cert de crèdit.

Pel que fa al *periculum in mora*, està configurat en l'embargament preventiu per la concurrència en el deutor de certs indicis que facin presumir que no té béns suficients per respondre del deute o que intentarà sostreure's a l'execució de la sentència que es dictarà. Així doncs, la justificació de l'existència del *periculum in mora* ve donada pel risc que durant el temps en què transcorri el procés i fins que recaigui una decisió definitiva es pot frustrar l'efectivitat del pronunciament del fallo. Pel que fa a la *caució* i *pendència* simultània o posterior d'un judici cal assenyalar que la "caució suficient" que ha de presentar el que demana l'embargament, el costum l'ha fixat en un 25% de la quantitat principal reclamada. Pel que fa a la pendència d'un judici, l'embargament preventiu se subordina a la pendència d'un judici, del que és instrumental, per tant, no són procedents les al·legacions de les parts relatives a la qüestió principal, tal com ho afirma el Tribunal Superior de Justícia, en recordar que en ser l'embargament preventiu, exclusivament incidental, no es pot fer la més mínima al·lusió a la qüestió principal, "no sols perquè seria impròpia, ja que estaria viciada per la manca d'examen de les proves practicades dintre del judici plenari, sinó perquè significaria un prejutjament d'aquella qüestió, sobre la qual no és possible emetre pronunciament, fins al moment processal de dictar sentència definitiva". (Aute de 25 de maig de 1995, núm. 441.)

### 10) Altres procediments especials

En l'ordenament jurídic andorrà existeixen altres Lleis que regulen el procediment a seguir per raó de la matèria de la pròpia Llei. A títol d'exemple citaré el divorci, la separació i la nul·litat del matrimoni (Llei qualificada del matrimoni de 30 de juny de 1995); l'adopció i pre-adopció (Llei qualificada de l'adopció i de les altres formes de protecció del menor desemparat de 1 de març de 1996 i el Reglament d'adopció, de 10 de juny de 1998); canvi de noms i cognoms (Llei del Registre Civil de data 11 de juliol de 1996); Interdicte (procediment abreujat, art. 86 LLTPJ); Terceries (procediment abreujat, art. 86 LLTPJ); Propietat industrial (Llei de patents de 16 de juny de 1999 i Llei de marques d'11 de maig de 1995); Propietat intel·lectual (Llei sobre drets d'autor i drets veïns de 10 de juny de 1999); Exequàtur (arts. 47 i ss LLTPJ).

Com s'ha dit al principi, l'objecte d'aquest treball no és, ni entenc que hagi de poder ser, exposar tots els procediments civils que són vigents a Andorra. M'he limitat a exposar, amb un criteri sistemàtic totalment subjectiu, aquells procediments que em semblen més rellevants. Tanmateix, he volgut esmentar els textos legals en que s'emparen els procediments que relaciono en aquest

apartat perquè de la lectura de la norma i amb un mínim de recerca jurisprudencial es pot localitzar fàcilment les normes procedimentals que són d'aplicació per a cada cas.

## V Conclusions

Després d'exposar alguns dels procediments judicials avui vigents a Andorra es constata que, la majoria provenen de normes anteriors a la Constitució de 1993: provenen també de diversos orígens, contenen imperfeccions i són inharmònics. A l'hora de transcriure'n alguna part, o la totalitat, segons el cas, en aquest treball també he pogut comprovar que la redacció i la terminologia que s'empren són diferents segons el redactor de la llei i de l'època en què s'ha promulgat. En alguns casos es parla de *demandat* i *demandant* i en altres d'*actor* o de *part agent* i *part defenent*, sense que se'n pugui intuir el motiu si no és pel simple criteri de l'autor.

També he detectat algunes contradiccions que han estat suplertes, o bé ho seran en el futur, per la jurisprudència: per exemple, el cas de l'exempció de prestar caució per a l'embargament de la unitat immobiliària en el supòsit de reclamació de deutes, d'acord amb l'article 34.7 de la Llei 12/2004, de 30 de juny, de propietat horitzontal; en relació amb el Decret sobre embargaments preventius de 1922 que estableix que un dels fonaments que es requereix perquè s'acordi l'embargament preventiu per part del batlle és, per part de l'embargat, que no tingui béns immobles coneguts.<sup>15</sup> Alhora, la jurisprudència s'ha encarregat de completar les llacunes que existeixen en les normes de procediment (per exemple, el procediment contra l'aute d'embargament preventiu dictat pel batlle).

Aquestes normes, la majoria preconstitucionals, s'han hagut d'adaptar a la Constitució i a la Llei qualificada de la Justícia, de setembre de 1993, mitjançant la Llei transitòria de procediments judicials, de 21 de desembre de 1993.

La Llei transitòria de procediments judicials reconeix, en l'apartat I de l'exposició de motius, que els procediments civils es contenen en textos dispersos i fragmentaris, que contenen llacunes i són tècnicament desfasats pel que fa a molts d'ells. La nova organització judicial sorgida de la Constitució postula una nova redacció de tots els procediments, extrem que va deixar exposat el constituent i legislador de l'any 1993, en afirmar que s'havia de procedir a l'elaboració d'una llei general de procediments que contemplés de manera total, coherent i harmònica la totalitat dels procediments, amb unitat de criteri científic, tècnic i polític. Tanmateix, l'any 1993 es va preferir deixar aquesta tasca per a la següent legislatura.

Els avatars polítics de l'època i l'adaptació del conjunt de les institucions d'Andorra al nou sistema constitucional provocà que en la legislatura 1994-1998 no s'abordés aquesta important reforma procedimental. Avui es continua sense disposar d'un codi de procediment civil que reuneixi en un sol text tots els procediments i estableixi les garanties processals reconegudes en la Constitució.

Al meu entendre, el dret processal ha canviat. Els efectes de la mundialització provoquen que el dret processal hagi de sotmetre's a la garantia dels drets fonamentals. Alguns autors ho anomenen *el dret comú del procés*.<sup>16</sup> Aquest nou dret comú del procés s'està construint a l'entorn del model d'un procediment equitatiu, sorgit de les fonts internacionals europees i constitucionals. Aquest model universal s'exporta a les jurisdiccions internacionals.

Partint d'aquesta premissa, s'ha de tenir present que el dret processal és, tradicionalment, el dret

de les grans teories de l'acció, la jurisdicció i de la instància, i també està al centre de l'efectivitat dels drets dels ciutadans.

És amb aquest esperit que entenc que s'hauria d'afrontar a Andorra, d'una forma decidida, la reforma del dret processal civil. Tanmateix, abans que el legislador redacti un codi de procediment civil caldria una reflexió aprofundida sobre el model que s'ha de seguir. Al meu entendre, el procediment no s'ha de sacralitzar com una mena de guia de viatge sinó que ha de ser el camí per aconseguir un pronunciament sobre el fons, és a dir, per arribar al final del procés amb major rapidesa i menys cost. Per altra banda, si bé el procediment comporta un seguit de formalitats que s'han de complir davant la jurisdicció civil perquè una persona pugui sotmetre el seu cas a la justícia, penso que s'hauria d'evitar un excés de formalisme donat que això ens podria fer caure en una mena de teranyina que pot acabar obstaculitzant el camí, o entorpir el desenvolupament de la causa plantejada, per allargar-la el màxim possible en el temps, en interès d'una de les parts. No s'hauria de poder permetre que es pugui utilitzar el procediment com a arma, amb intencions dilatòries, a fi que el pronunciament, quant al fons, arribi el més tard possible.

En un país com Andorra, potser seria adequat inspirar-se en el model francès, menys formalista que l'espanyol, en què el batlle *in medio virtus* tingués el poder de dirigir el procediment. Alhora, potser també seria bo plantejar-se seriosament reinstaurar el principi d'oralitat en el procediment, en aquest cas proper a l'actual model espanyol, i tal com ja s'apuntava en el *Manual Digest* i en el *Politar*. En un nou dret comú del procés, més equitatiu, com exposava més amunt.

Finalment, amb la reforma que suggereixo s'hauria de plantejar també la possibilitat de reestructurar la Batllia i crear la figura del batlle de família i del batlle encarregat dels delictes econòmics. Tot, ben entès, després d'un estudi aprofundit sobre les necessitats reals. Tot plegat, són elements de reflexió per a l'adopció d'un codi de procediment civil.

No vull acabar aquest treball sense transcriure una màxima del *Manual Digest*, d'Antoni Fiter i Rossell, que podria servir per inspirar el legislador que hagi de tenir la responsabilitat d'aprovar el codi de procediment civil, en un futur que espero proper: "...en tot temps en las Valles de andorra se ha ministrat la Justicia tant Civil, com Criminal admirablement donant curs, a Moltas, y serias Causas ab facilitat, deixan de Observar moltas formalitats en los Judicis; y practicant solament aquellas, que son absolutament necessarias, prosehint tant per functoriament, y Summariament com se pot, y en fin donat Curo a les Causas ab la major presesa, inseguint las reglas prescritas ...".

**M. Rosa FERRER i OBIOLS**

advocada i cònsol major d'Andorra la Vella

## Notes

- 1- *Manual Digest*. Antoni Fiter: «...entot temps en las Valles de andorra se ha ministrat la Justicia tant Civil, com Criminal adrmablement donant curs, a Moltas, y serias Causas ab facilitat, deixan de Observar moltas formalitat en los Judicis; y practlicant solament aquellas, que son absolutament necessarias, prosehint tant per funciorament, y Summariament com se pot, y en fin donat Curo a les Causas ab la major presa, inseguint las reglas prescritas en la Sagrada Escritura...»
- 2- *Polítar Andorrà*. Antoni Puig: «En les causes civils (...) proceheix dels dos Batlles aquell que es previngut per les parts, per citació contra qualsevol persona de qualsevol estat, grau ó condició que sie verbalmen en primera instancia, en totes ausas seculars (...) sens assessor, declarant la causa, segons les costums patries ó ús del terreno y disposició del dret comú, fent assentar lo verbal per Escrivá de sa curia en lo registre de Verbals, si la sentència excedeix de 10 tt. portant la sentència á son degut efecte, y execució dins lo termini y espay de 13 dies, 10 de justicia y 3 de gracia, que se concedeixen á tots, sino que hi haja apellació de la sentència al Jutge.
- 3- Vegeu sentència del Tribunal Constitucional de relativa al recurs d'empara 96-5-RE, de 5-11-96.
- 4- *Legislació del Principat d'Andorra*, a cura de Manuel M. Pujadas i Domingo. Col·lecció jurídica Set Claus. 2004.
- 5- Apunts postgrau de Dret processal civil. Tema 8, p.7.
- 6- Vegeu tanmateix el que s'exposa en l'apartat dedicat al procediment per a la petició d'embargament preventius (p. 33 d'aquest treball) o sobre la citació a judici en el procediment laboral (p. 25).
- 7- *La jurisprudence civile d'Andorre. Arrêts du Tribunal Supérieur de Perpignan: 1947 – 1970. Commentés par Paul Ourliac, membre de l'Institut de France, professeur à l'Université des sciences sociales de Toulouse*. Monumenta Andorrana, Editorial Casal i Vall. 1972.
- 8- *Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil 11a edición*. Juan Montero Aroca, Juan Luis Gómez Colomer, Alberto Montón Redondo, Silvia Barona Vilar. Ed. Tirant Lo Blanc. València 2002. p. 144 ss.
- 9- *Dret Civil d'Andorra*. Any 1984. Antoni Sabater i Tomàs. Col·lecció Andorra Històrica i Literària. Núm. 5. p. 124.
- 10- Vegeu l'apartat dedicat a l'ordre judicial de pagament, p. 96 d'aquest treball.
- 11- Articles 70 a 76 de la Llei transitòria de procediments judicials de 21 de desembre de 1993.
- 12- L'import de 600 € és el que es fixa en el decret de 1986 i la Llei transitòria de procediments judicials no diu res sobre això. L'article 84 de la LTPJ només diu que la tramitació de la causa s'efectua segons el que disposen els articles 3 a 7 del decret de 4 de febrer de 1986.
- 13- Antoni Sabater. Ob. Cit. p. 113.
- 14- Em sembla interessant ressaltar que A. Sabater, l'any 1984, ja va manifestar "...la necessitat de què s'adopti un règim legal que corregeixi la insuficiència dels actuals drets del cònjuge (tant si es tracta de vídua com de vidu) supervivent, ..." (A. Sabater. Ob. cit. p. 118), modificació que es produí cinc anys després, el 1989.
- 15- Vegeu comentari a la pàgina 33 d'aquest treball.
- 16- *Droit processuel 2005: Droit commun et droit comparé du procès*. Serge Guinchard. Editorial Dalloz.

## Bibliografia:

- Dret civil d'Andorra – any 1984 – Antoni Sabater i Tomàs. Col·lecció Andorra històrica i literària N° 5 – Promocions literàries.
- Legislació processal del Principat d'Andorra – a cura de Manuel M. Pujadas i Domingo – Col·lecció jurídica Set Claus – 2004.
- Jurisprudència civil andorrana. Jutjat d'Apel·lacions: 1945-1969, Carles Obiols. Andorra la Vella, 1972.
- La jurisprudence civile d'Andorre. Arrêts du Tribunal Supérieur de Perpignan: 1947 – 1970. Commentés par Paul Ourliac, membre de l'Institut de France, professeur à l'Université des sciences sociales de Toulouse. Monumenta Andorrana, Editorial Casal i Vall. 1972.
- Derecho jurisdiccional II – proceso civil. 11a. Edición – Juan Montero Aroca, Juan Luis Gómez Colomer, Alberto Montón Redondo, Silvia Barona Vilar. Tirant Lo Blanc – 2002.
- Derecho procesal civil (cuestiones fundamentales). Manuel Moron Palomino. Marcial Pons. Madrid, 1993.
- Droit processuel 2005: Droit commun et droit comparé du procès de Serge Guinchard. Editorial Dalloz.
- Jurisprudència de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia. Consell Superior de la Justícia d'Andorra (diverses edicions).
- Pàgina web del Consell Superior de la Justícia d'Andorra <http://www.justicia.ad>.
- Pàgina web del Butlletí Oficial del Principat d'Andorra: <http://www.bopa.ad>.